

Pohorje.

Spisal † Janez Koprivnik, šolski svetnik. (Dalje.)

B. Gospodarstvo.

1. Gozdi in gozdarstvo.

Kot prvotno, t. j. iz najstarejših kamenin sestavljeno, pri tem pa ne previsoko gorovje z vlažnim podnebjem je Pohorje izvenredno gozdnato. Več ko polovica (58·93 %) vsega površja, namreč 57.654·7 *ha* ali 100.118 oralov pokrivajo gozdi. Ob znožju in po srednjih legah menjavajo gozdi z obdelano zemljo (spodaj z vinogradi, sadonosniki, njivami in travniki, više zgoraj z njivami, travniki in pašniki), po višavah pa vidiš same gozde. Obznožni gozdi so mešani gozdi; listno in iglavo drevje je v njih blizu v enaki meri zastopano; po srednjih legah že prevladajo iglavci, po višjih pa so listovci prav redko nasejani med iglavce, ali pa listnatega drevja sploh ni, gozd ima le črn iglav les.

a) Gozdno drevje.

Gozdno drevje, ki raste na Pohorju, je:

Plemeniti ali pravi kostanj (*Castanea sativa*), v južni Evropi doma, najdeš samo tam, kjer prospeva vinska trta, torej ob znožju vzhodnega dela našega gorovja. Drevo zraste v velikana, daje čebelam mnogo reje (medu in cvetnega praha), obrodi žlahten sad in ima izvrsten les, ki se meri s hrastovim.

Lipa ne raste pri nas nikoli sama zase v gozdnih skupinah, ampak je raztrošena med drugim listnatim drevjem, poleg tega je nasajena po vaseh, pri hišah, cerkvah, kapelah in križih. Lipa se silno na košato razraste in doseže visokost 30 *m*; starost pa ji

lahko šteje 800—1000 let! Pri cerkvi sv. Jungerte na Pohorju (kaplaniji nasproti, tam, kjer je bil pozneje župniški hlev) je stala lipa — tako so pripovedovali v mojih deških letih stari ljudje — katere štor je bil širok, da je odrasel človek stegnjen lahko ležal na njem; meril je torej v premeru kakih 170 cm, deblo pa je pri zemlji obsegalo na okrog gotovo nad 5 m 30 cm. Vsadili so jo bili baje Turki, v resnici pa je morala biti mnogo starejša.

Na Pohorju in po naših krajih sploh rasteta dve vrsti lipe: velikolistna, poletna ali vaška lipa (*Tilia platyphyllos*) in malolistna, zimska ali hostna lipa, tudi lipovec (*T. ulmifolia*). Prva ima veliko, na robu ostro napiljeno listje, ob listnih žilah stoje na spodnji strani mehke belkaste dlake, v cvetnih šopkih je 2—5 cvetov; druga ima nekoliko manjše, na robu ne tako ostro napiljene liste; v žilnih kotičih stoje na spodnji strani rjave dlake, cvetni šopki so mnogocvetni.

Nežnočutni slovenski prirodo pisec Jožef Ogrinec takole popisuje lipo: »Glej, žensko rahla in možato krepka, nežna in ljubezniva, pa močna in veličastna stoji lipa, najkrasnejše izmed vseh naših dreves! Koren jo neomahljivo veže na zemljo, vrh pa željno posega kvišku. Mogočno deblo se kmalu vsestransko razcepi na obilo vej, teh vsaka na goste mladike, te na nežno brstje: ves ta razplet pak, mirno, polagoma upogiban in lično, kroglasto, na vse strani enako obširno obrisan, hrepeni samo proti vzajemnemu, vrhovnemu višku ter, tako završeno zložen, strinja košato celoto, ki je lepa tudi še brez poletnih krasot. Ali koliko je krasnejša, ko jo pomladansko solnce oblije s svojimi toplimi žarki, ko s tisočernega listja in cvetja prijazno življenje dihlja! Tu gori potlej vesela penica žgoli, tu gori pridne čebele šume, pasasti čmrlji brenče, zalo pisani metulji kriljajo in brez števila drugih drobnih živalic v živahnem kolobarju, da vse le roji in miglja! Vse pije in srka iz teh dišečih nedrij medeno roso; pa še človeka tako dobrodejno blaži v prsi, kadar duha tiste prijetne dišave, ki lijejo doli s te tako veličastne, tako ljubeznive palače, na kateri je vsako peresce zelen srček!«

Davorin Trstenjak je zapel o lipi:

Lipa, dišeče	Drevo si sveto	U tvoji senci
Preljubo drevo,	Uže od nekdanj,	So stali enok
Ko 'maš cvetečo	Še je uneto	Vrli Slovenci
Košato glavo;	Za tebe vse zdaj.	U kolu okrog

In darovali	Pesmi donele
So svojim bogom	So daleč okrog
In prisekali	Ino polnile
Smrt večno vragom.	Nebeški obok.

Tako še dandanes verujejo Slovenci, da v lipo ne udari in da lipovo ličje varuje vsake čarovnije. Lipovo mladje, listje in cvetje je narodno znamenje.

Lipa je veljala Slovencem in Slovanom sploh od nekdaj za sveto drevo. Posvečena je bila boginji ljubezni, Živi. Pod lipo so darovali bogovom, pod lipo so najrajše zborovali, se posvetovali, sodili; pod lipo so rajali in se kratkočasil.

Končno še nekaj o koristi lipe. Ker je lipov les gost, mehek in po barvi rdečkasto-bel, ker se ne vrže in ne gre črv vanj, režejo iz njega lesorezci podobe, zlasti podobe svetnikov in svetnic, razpela, oltarje in okrase za mizarske izdelke; na kmetih pa skleda in skledice, krožnike, lopatice, kuhlje, roglje in žlice. Oglje iz lipovega lesa služi slikarjem in risarjem, rabijo ga v smodnišnicah; lipovo ličje daje dobro vezivo, cvetje čebelarom mnogo hrane, iz cvetja kuhajo čaj, ki povzroči potenje.

Hrast ali dob je, kakor lipa, redko nasejan med drugo listnato drevje. Pecljati ali poletni hrast, tudi nitnik (*Quercus pedunculata*) ima kratkopecljno listje, plodovi pa vise na dolgih pecljih; dočim ima zimski hrast ali jelovec (*Quercus sessiliflora*) dolgopecljato listje in kratkopecljate ali celo sedeče plodove. Prvega najdeš po ravninah ob Pohorju, drugega na južnem znožju našega gorovja.

Bukva, bukev (*Fagus silvatica*) je izmed listovcev na Pohorju najnavadnejše in najbolj razširjeno gozdno drevo. Od znožja do vrha, na jugu in na severu, na vzhodu in na zahodu, povsod je zastopana v obilnem številu. Raste pa ali združena v čisto bukovje, ali naseljena med drugim drevjem, listavim ali iglavim. Bukva je mogočno drevo z gladkim, belkasto sivim lubjem in košatim vrhom; njen rdečkasti les je trden, toda nekoliko krhek in hitro trohni. Iz njega delajo železnične položnice (prage, blazine), iz prekuhanega usločene stole, najboljši pa je za kurjavo in za oglje. Bukovico (žir) jejo svinje.

Na deblih starih bukev raste znana kresilna goba (*Polyporus formentarius*), iz katere delajo na Pohorju kape, po vejah pa pljučni liščaj (*Sticta pulmonacea*), ki se je rabil v prejšnjih časih kot zdravilo proti pljučnim boleznim.

Gaber (*Carpinus betulus*) raste po nižjih legah, zlasti blizu vinogradov in med vinogradi, najrajše na apnenih tleh. Deblo mu je vitko in po dolgem jamasto, skorja je gladka in sivkasta, les je gost, trd in bel (bela bukva). Rabijo ga kolarji, strugarji in mizarji, tudi daje izvrstna drva. Gaber služi za drevorede, hladnice in žive meje.

Moka (*Sorbus aria*) ima enostavno, jajčasto, dvojnonapiljeno listje, ki je na spodnji strani gosto belo-kocinasto, da se vidi, kakor da je potrošeno z moko. Videl sem jo le v Blažičevi gori pri Sv. Jungerti, stala je na apnenih tleh.

Breza (*Betula alba*) je združena v gosto brezje, ali pa je raztrošena med drugim gozdnim drevjem. Najbolje prospeva v brezju, kjer je breza brezi sosed. Tukaj je njeno deblo večjidel ravno kakor jelkino; zgoraj ga zavija gladko lubje, ki je belo kakor sneg, veje so goste in gibke, trte vitke in prožne, listje veliko in mnogobrojno.

Klaverno pa se drži breza, ako raste brez sester osamljena v borovju, smerečju, bukovju ali hrastju. Kvišku hrepeni, da bi prišla iz neprijetne ji tesnobe in tiščine, skorjo ima razpokano in hrapavo, iz slokega debela štrle suhe veje, vrh je redek in mršav, dolgo tanko šibje v njem je globoko povešeno. Listja ima malo in še to je majhno, ploda ne obrodi mnogo, včasih nič. Simon Jenko tako-le poje o osamljeni brezi:

Med borovjem temnim	Tuja dolga leta	Veter nosi listje
Mlada breza rase	Rase sredi lesa,	Sestram v daljne kraje,
V lastnem svetu tuja,	Vetra moč jo maja	Tam jim o samici,
Stoji sama zase.	Listje jej otesa.	Poročila daje.

Pri nas sta dve vrsti breze, navadna ali bela breza in breza bradavičarica. Breza bradavičarica ima nekoliko večje listje in vse polno smolnih bradavičic po šibah, dočim je listje bele breze manjše in šibe so gladke, brez smolnih bradavičic. Belka in bradavičarica sta veliki drevesi.

Brezovino rabijo najbolj kolarji; šibje daje najboljše trte, iz njega delajo metle. Belo skorjo je Bog dal brezi baje zato, da jo oče in mati najmeta tudi v temi, ako je treba šibe za poredno deco. »Kdor svoje otroke ljubi, jih strahuje«, veli sv. pismo. »Šiba novo mašo poje«, pravi slovenski kmet.

Črna in bela jelša (*Alnus glutinosa* in *A. incana*) sta naseljeni ob potokih in po močvirjih. Črna ima črnkasto, bela sivkasto skorjo. Les se rabi za vodne stavbe, iz tanjših vej in vejic delajo vejnik za vinograde; poleti služijo vejice za steljo.

Iva, tudi giva (*Salix caprea*), je slabotno drevo in raste po gozdih, gozdnih robih in pri hišah. Vejice moških dreves, ki imajo pred razcvitom bele, med cvetenjem pa rumene mačice, vežejo v cvetnonedeljske butare. — V vrsto vrb spada, kakor iva, tudi beka, bela ali vaška vrba (*Salix alba*), ki daje upogljive in prožne trte za vezivo in razne trtne pletenine kakor za koše, jerbace in cajne.

Črni bezeg (*Sambucus nigra*), črni in beli topol (*Populus nigra* in *P. alba*), trepetlika (*P. tremula*) in jagnet (*P. pyramidalis*). rasejo tudi v Pohorju.

Meklen ali metlen (*Acer campestre*) je drevo manje ko srednje velikosti, ima hrapavo in razpokano skorjo in gost košat vrh, raste pa najrajše na apnenih tleh nižjega pasa. Les je precej trd, rabijo ga najbolj kolarji; Pohorci delajo tudi coklje iz njega.

Brest (*Ulmus campestris*) je precej veliko drevo z drobno razpokano skorjo in košatim vrhom. Nahaja se rad v družbi meklena na suhih tleh; brestovina se rabi kakor metlenovina.

Čemž, črensa, crensa (*Prunus padu.*) raste po gozdnih robih, pa tudi po vrtilih ga najdeš. Cvetje je združeno v velike viseče grozde. Skorja, potem vsa njegova zelenjad je nekoliko strupena. Čemževino rabijo strugarji in kolárji, tanke in ravne veje vežejo v cvetnonedeljske butare.

Dren (*Cornus mas*) — kdo ga ne pozna! Najdeš ga pri hišah in ob gozdnih robih. Pozno zrele škrlatne drenulje tudi Pohorci cenijo. Drenovina je zelo trda; rabijo jo posebno radi za zobe v kolesih, vejice pa vežejo v presmec.

Navadni jase n (*Fraxinus excelsior*) je veliko, kaj lepo drevo s sivorujavkasto, gladko, šele v starosti razpokano skorjo; brstje je debelo in črno, mladike so nenavadno močne in nosijo veliko pernato listje. Neznatno cvetje se prikaže pred listjem in je deloma popolno (s prašniki in pestiči), deloma nepopolno (ima le prašnike ali le pestiče), plod je ploščat in krilat. Navadni jase n se nahaja po vsem Pohorju od znožja do vrha, a povsod le poredko med drugim listnatim drevjem. Jase nov les je zaradi svoje trdnosti in vlačnosti izvrsten kolarski les, iz njega delajo ojesa, svore, legnarje in druge dele voza; potem brane in pluge in najboljše telovadno orodje. Mladike in listje rada je živina.

(Dalje prih.)

Iz Zillertalskih Alp.

Spisal Janko Mlakar.

(Konec.)

Jaz sicer hodim že nekaj let sem po gorah vedno gologlav, ker mi je dober prijatelj povedal, da hladna sapa um bistri. Gori na sedlu pod Schwarzensteinom mi je pa veter nanosil toliko sipe na glavo, da so mi začeli lasje zmrzovati. Kaj takega pa rado na možgane potegne, da se prehlade in vnamejo!

Zato sem se na grebenu pokrili, to se pravi, poveznili sem klobuk tja, kjer je obično glava. Sem se li sploh res pokrili ali ne, ne vem dobro, kajti bil sem kar naenkrat zopet odkrit. Za klobukom pa niti pogledati nisem utegnil, ker sem imel dosti opraviti, da še mene ni vihar poslal za njim. Pa tudi vredno ni bilo. Ko bi mi bil vihar glavo odnesel, bi se bil menda že ozrl za njo, za klobukom se pa kar ni izplačalo, in to še za takim, ki je bil čisto nov. Da, ko bi bila to rajnka klofetica slavnega spomina, za njo bi se ne bil samo ozrl, ampak šel bi jo bil tudi iskat; toda izgubil sem jo bil že en mesec poprej.

Dovolite, gospod urednik, da postavim tej svoji dolgoletni spremeljevalki — črez dve leti bi bila obhajala že dvajsetletnico — v Vestniku mal spominek. Osemnajst let mi je zvesto služila, prenašala sva skupaj lakoto, vročino in mraz, kar naju nenadoma loči moja pozabljivost. — Bilo je tisto soboto pred otvoritvijo Doma na Vršiču. Prišel sem z Jalovca na Vršič in hitel na vso moč dalje v Kranjsko Goro. Nekje ob Pišenci sem jemal nekaj iz nahrbtnika in pri tej priliki pustil klofeto ležati na tleh. Veliko svojo izgubo sem zapazil šele na kolodvoru. Najraje bi bil šel svojo družico nazaj iskat, toda imel sem že vozni listek in sem se tako moral odpeljati.

Gospod urednik! Jaz imam hudo sumnjo, če jo smem izreči. — Kakor veste, je imela moja klofetica obliko zvona. Take vrste klobuki pa so bili pri damah zadnje leto zelo v modi. Zato me muči misel, da je kaka dama, katerih je tisto popoldne vse polno romalo na Vršič, našla klofeto, jo dala v žehto in . . . Toda raje molčim, ker nočem natolcevat ljubeznivih hribolazic. Ako pa pridejo te vrstice pošteni najditeljci pred oči, prosim lepo, da mi vrne klofeto, brž ko bodo zvonasti klobuki iz mode. —

Veter na Schwarzensteinu je sploh jako na glasu, da rad turiste odkriva. Zato imajo v Schwarzensteinski koči zalogo novih in starih, pod grebenom nabranih klobukov, da se škoda lahko takoj popravi. Ker mene izguba ni posebno bolela, sem šel kar gologlav domov.

Vodniki vedo dobro, kako zna briti vrh Schwarzensteina; zato so postavili takoj poleg triangulacije malo leseno zavetišče, ki ti je v njem za 20 h na razpolago knjiga, da vpišeš vanjo svoje častito ime, za 80 h pa mala steklenica dobrega tirolca.

Vihar si je menda z mojim klobukom potolažil jezo; kajti od časa do časa je skoraj popolnoma ponehal. Zato zapustiva z Lojzom zavetišče in sedeva na streho. Ker je bilo solnčno, naju ni prav nič motilo, če je tuintam malo krepkeje završalo.

Umaknila sva se pa ravno o pravem času. Zakaj, kmalu potem so začele prihajati partija za partijo in zavetišče je bilo naenkrat polno, iz njega se je pa takoj nato zaslišalo vpitje, smeh in žvenketanje kozarcev. Naju je ta šum zelo jezil. Ako hočeva poslušati vpitje, ni treba zato lezti na goro! Bilo nama je prav žal, da nisva šla na Mörchner, tam bi bila imela vsaj mir.

Hvala Bogu, da ta hrušč ni dolgo trajal. Zakaj, ko so se najedli, napili in nakričali, navezali so jih vodniki zopet na vrvi in so jih odgnali po grebenu navzdol. Razen naju je ostala na vrhu samo še neka Švicarska družina, obstoječa iz treh oseb. Imeli so s seboj starega, a jako pripravnega vodnika iz Meirhofena. Ker gospod ni razumel nemški, opozarjal sem ga jaz na razne gore; treba je namreč vedeti, da sem se francoščine naučil, ko sem hodil po bližnjicah krog Mont Blanca. Lojze se je pa zabaval z damama — z materjo in hčerjo — v tako izborni nemščini, da ga je imel vodnik za pristnega Tirolca. Bili so pa jako izobraženi in za lepoto planin sprejemljivi ljudje. Ker so bili namenjeni na Venediger, postregla sva jim lahko z najzanesljivejšimi podatki.

In razgled? Ostala sva na vrhu skoraj dve uri, akoravno sva se tuintam morala pred vetrom stisniti k steni zavetišča. Niti najmanjše meglice ni bilo videti na obzorju. Ker je bil zrak še vedno vlažen, videle so se gore tudi v največji daljavi nenavadno jasno. Na jugu smo prav dobro videli ledišča Adamella in Presanelle, na zahodu se je izza Ötztalskih Alp blesketal ledeni hrbet Bernine, na severu smo med sivimi skalnatimi vrhovi zapazili mogočni Dachstein in na vzhodu sva pokazala Švicarjem ponosno domače gore, ki so se bile to pot tudi odele z belimi plašči. V tem velikanskem krogu so se pa vrstili pred nami, vrh za vrhom, ledenik za ledenikom, in vse to se je tako lesketalo in bliščalo v solnčni svetlobi, da so od časa do časa iskale oči počitka v globokih dolinah, od koder so nas tu in tam pozdravljale ljubke vasice, ali na temnomodrem nebu, ki se je v vsem svojem veličastvu razpenjalo nad nami in nas gledalo mirno kakor božje oko.

Dolgo, dolgo sva še sedela sama, ko ni najmanjši glas pretrgal smrtne tišine, ter zrla neprestano v ta prekrasni božji svet. Iskala sva med kraljevimi vrhovi starih znancev, pozdravljala jih in obujala najlepše spomine iz preteklih časov.

Pozdravljen, ponosni Klek! V tvojem ledenem naročju se mi je zbudilo tisto veliko hrepenenje po samotnih, tihih belih pustinja, hrepenenje, ki ne miruje niti v nemirnem življenju šumnega mesta!

In tam na zahodu stojite v lepi vrsti eden za drugim kakor sem vas obiskal, Becher, Wilder Pfaff, Zuckerhütl, Weisskugel, Königsspitze . . . Pozdravljeni! Vroči so bili tisti dnevi, a krasni.

Tudi tebe mogočni Ortler, še nisem pozabil. Pozdravljen! S Kleka sem se ti naznanil in črez teden dni sem bil črez prelaze in doline že na tvojem kraljevem temenu. Še danes se moram smejeti, ko se spomnim, kako sem leto pozneje bežal po široki cesti mimo tebe pred Lah. Bocca di Brenta, Cima Tosa, Madronski ledenik, tudi vi ste mi še v najboljšem spominu. Nisem prijatelj vaših gospodarjev, a vi ste mi mili in dragi. — In kako naj pozdraviva vas bližnje sosedo, Venediger, Dreiherrnspitze, Weisse Wand, in zlasti tebe, oholi Hochgall? Kako se ti sveti snežni greben, ki smo se na njem borili za vsako stopinjo! Bili smo trije, a združeni v eno celoto, ena duša, eno telo. Danes te pozdravljava samo dva, tretjega ni več . . . Globoko doli na jugovzhodu pod tisti gorami, ki se komaj še vidijo, je našel večni počitek. Nemila smrt ga je zgrabila na domačih planinah, po katerih je hrepenel celo na tvojih večnolepih ledenih višinah. — Joško, dragi prijatelj, kako te ravno danes pogrešava, to veva in čutiva samo midva . . .

Nekako tesno nama je bilo pri srcu, ko sva naposled zapustila vrh; saj sva se ob enem morala posloviti od teh krasnih planin, morda za vedno!

Ura je bila že enajst, treba je bilo torej hiteti, ako sva hotela biti drugo jutro doma. Z grebena prideva skoraj čisto po ravnem najprej na široko Trippaško sedlo (3054 *m*), in od tod precej strmo navzdol na skalnati greben Trippaške rezi (Trippachschneide). Tu stoji lepa Schwarzensteinska koč (3000 *m*), ki imaš izpred nje skoraj ravno tako obsežen razgled proti jugu in vzhodu, kakor s Schwarzensteina. Posebno lep je pa pogled na ogromne razzebe Trappaškega ledenika, ki vali trdo pod koč svoje ogromno ledovje navzdol. V koči se čisto malo pomudiva, nato se pa spustiva po strmi, z žico zavarovani stezi na Rotbachkees. Solnce je tu tako žgalo, da sva se za tisto malo časa, kar sva ga porabila za pot črez ledenik, morala oborožiti z ledeniškimi očali. Ko pa prideva črez grobljo na lepo nadelano pot, udereva jo po Rotbaški dolini navzdol, kakor za stavo. Lojze mi je namreč obljubil, da bo dal v Daimerjevi koči (1850 *m*) za — grahovko, ker se je izlet tako lepo posrečil. Ko pa prihitiva do bajte, je bila vsa polna. Najprej so bili notri tisti razgrajači iz zavetišča, poleg tega pa še velika družba, ki je bila namenjena v Schwarzensteinsko koč in je med potjo tu napajala in krmila.

Z likofom torej ni bilo nič, kajti v tisto gnečo naju ni posebnio mikalo. Odšla sva torej kar naprej po dolini. Kar zapaziva črez dobre pol ure nad šumečim Rdečim Potokom (Rotbach) lepo zeleno planico. »Tu si postaviva svoj šotor«, pravi Lojze, in kmalu nato sva ležala na mehki travi ter se solnčila, potem ko sva se osvežila v mrzlem potoku. Poleg naju se je pa v samovaru kuhala voda, ki je morda šele pred kratkim časom pridrla visoko gori iz temnih duri Rotbaškega ledenika. Ko je bil čaj kuhan, nisva našla v nahrbtnikih nič več sladkorja. Tu sežem v žep ter začutim v njem par majhnih oglatih koščkov. Urno vržem vso vsebino žepa v samovar. Lojze goni in goni z žlico po čaju ter ga pokuša, toda nič prav mu ni všeč.

»Kakšen sladkor je pa to, da se ne raztopi?«
 »Le dobro pogoni in malo počakaj, pa se bo kmalu raztopil. Veš«, govoril sem prepričevalno, »dober sladkor je vedno trd.«

In ta je bil jako trd. — Lojze vzame en košček med prste ter ga vrže na travo, nato drugega in tretjega, dokler ni vseh pometal ven. Bili so sami — kristali, ki sem jih bil nabral tam pod Dunajsko kočo.

»Kaj takega! Jaz sem pa ves čas mislil, da imam sladkor v žepu!«

Lojze me je pa samo ošinil s pogledom izpod čela ter mirno rekel: »Ko bi te ne poznal tako dobro, bi ti verjel«. —

Ker sva precej dolgo šatorila, morala sva se kaj požuriti, da sva ujela večerni vlak. Na zadnji gredini ob vhodu v dolino se ozreva še po Arntalu, ki se nama je odprl visoko gori noter do Sv. Valentina, potem pa kreneva po lepi gozdni poti navzdol. Mimogrede vtakneva svoj nos še v Schwarzenbachklamm. Rada bi si bila ogledala v soteski takozvani Oberluttaški slap; toda zamuditi nisva smela niti minute. Sicer sva pa slapov dosti videla v Zamserski dolini, in to še lepših.

Pri Luttachu v Taufererski dolini stopiva zopet na široko cesto, potem ko sva se cel teden potikala po samih planinskih stezah. Navajena strmih potov, ušla sta nama avtomobila v tak dir, da sva ju v Taufersu komaj ustavila. Tu se naloživa na električno železnico, ki naju pripelje sicer počasi, a varno v Bruneck. Niti deset minut ne preteče, in že se voziva v brzovlaku domovini naproti.

Dolga ponočna vožnja, kratka samotna pot v tihi noči, in že stojim ob Bohinjskem Jezeru. Pri Sv. Janezu se oglasi zvon, da naznani Gospodov dan. Hladen veter potegne črez temno jezersko

gladino, in takoj nastane rahel šepet: jezero opravlja svojo jutranjo molitev ... Naslonjen na svoj cepin stoji samotni popotnik na bregu, ozira se na gore, ki vstajajo iz jutranjega mraka, ter se zahvaljuje Vsemogočnemu za krasne ure, ki mu jih je naklonil na planinah.

Mangrtska skupina.

Spisal dr. H. Tuma (1911).

(Dalje.)

IV.

Rosnega ranega jutra dne 16. avgusta 1911 sem odrinil precej oprtan iz hotela Mangart proti Podklancu, izprva po vozni poti, potem po stezi vzporedno z železniškim tirom. Steza pelje po senožetih, na levo s pogledom na Mangrtske vrhove, kmalu pa preide v gozd do stare državne ceste, ki se v precej strmem klancu niža z Rateške planote proti debro Jezerskega Potoka. Ovinek, v katerem izstopi Jezerski Potok v debro proti zahodu, je danes zagrajen s stavbami fužine Im Stüchl. Odkar so napeljali vso vodo Jezerskega Potoka, so jih razširili. Izdelujejo tu verige; žico dobivajo iz Jeseniških fužin. Vsa tvornica je na tesnem, že ime Pod Klancem to pričuje.

Na desnem bregu Jezerskega Potoka tam, kjer se izteka stara cesta, stoji staro poslopje v nemškem stavbenem slogu; v spodnjih prostorih je sedaj fužinska gostilna. Fužine ima nemška akcijska družba v rokah, zaposlenih pa je seveda mnogo slovenskih delavcev.

Kmečkih hiš je le malo. Med njimi bajta Johanna Eichletterja, vulgo Wester, vodnika Nemškega planinskega društva. Stanuje pa tik ceste št. 13; dober vodnik je, govori le nemški.

Stopil sem v njegovo hišo malo po peti uri. Kuhal si je kavo in je bil gotov za odhod, ker sva se bila domenila že prejšnjega dne, da polezeva na Bucherspitz. Eichletterjeva žena mi je bila rekla, da je mož že bil na njem, zato nisem vzel boljše priprave. Eichletter sam pa mi je na vprašanje odgovoril z ovinkom: da že prideva gori tudi brez vrvi. Odrinila sva izpod Klanca ob 5. uri 25 minut po cesti do kolovoza, ki prihaja od železniškega tira doli. Sicer je razpotje v Nesseltal označeno po kašipotu. Nedaleč od ceste in kolovoza, tik kjer železnica prestopi Weissenbach, stoji zidan stolp, ki mu pravijo »Am Galgen«. Belopeška grajščina je imela pravico soditi na življenje in smrt; ondi so obešali obsojence. Tako mi je pravil Eichletter.

Onkraj železniškega tira se kolovoz polagoma dviga po solnčnih senošetih, poraslih z lepimi macesni: macesen se imenuje z vso pravico solnčno drevo. — V Nesseltal sva prišla ob 6. uri 10 minut. Vasica ima dva oddelka: Unter- in Obernesseltal. Poiskala sva najboljšega lovca v kraju, Šimna Schmolnitzerja, radi krajevnih imen. Začetkoma se je obotavljal iti z nama, ker je sam na domu za košnjo; kajti tudi med Nemškimi Rovtarji hodi mladina čez poletje v svet na delo. Vendar se je dal pregovoriti; odšli smo skupaj ob 6. uri 25 minut po kolovozu v Remšendol po stezi na desnem bregu. Tam kjer voda izvira izpod proda, se prekorači široka struga Remšendola na levi breg. Weissenbach priteka izpod Schönecka po strmi grapi doli. Cela dolina se pa imenuje le Remschental in tako tudi planina v kotu (985 m) Remschental-Alm ali navadno »Beim Tamer«.

Remšendol razlaga prof. Gstirner s pomočjo prof. Sketa od remec, die Blaumeise. Dejanski je težko dobiti drug izvir. Ime bi pa tudi odgovarjalo kraju. Remšendol je hladna osojna dolina, pravo alpsko zatišje z gozdovi, kakor jih išče in obljuduje remec. Dolina je ozka, na levem bregu s smrečnatim pobočjem, na desnem pod strmimi stenami. Posebno zjutraj veje iz nje vsa svežost in oživljajoča vlažnost visokih planinskih dolov, plazov in studencev. Ne poznam doline Julijskih Alp, ki bi napravila na človeka tako blažilen vtis miru in zdravja kakor ta. Primerjal bi ji kvečjemu dolino pod Poliškim Špiikom, Rio Montaż, ki se izliva v Dunski potok, le da ji manjka zelenega gozda in da je divjejša.

Prav v kotu Remšendola se dviga strma špica 1750 m, od te strani nepristopna, ki zakriva za seboj glavni vrh Bucherspitza. Pred kratkim se je iz nje pobočja utrgal velikanski kameni plaz, ki je podsul gorenji del pašnika in gozda. Pod njo je zelena planotica, obrobljena okoli in okoli s smrečjem in macesni; to je pašnik pri Tamarju. Gorigrede na levo se dviga zadnji Remšendol do 1195 m »Im Boden« in potem v višji stopnji do 1580 m Moritsch-Aibl, slovenski Moriška Planinica, kjer so po starem pasli Ratečani in Ložani. Ratečani so prignali svojo drobnico po Rateški dolini, t. j. po polici doli od Ratschachersattel (1581 m); Ložani pa so pripasli čez Stožje, po Krnici, čez Gamsov Dol, po Tamarju in do Moriške Planinice. Vse to kaže, da je Remšendol bil nekdanj v posesti slovenskih pastirjev, do koder so segala pašna tla. Od Rateškega sedla proti severu se dvigajo raztrgane in krnaste gore. Ratečani so pasli od sedla gori do prvega vrha, zato ima ta tudi slovensko ime Forka (2062 m), Mittagsgogel. Izpod njegovega vrha vzhodno,

naravnost proti severu gre grapa Črnega Potoka. Vrsta gor od Forke naprej nosi le nemška imena. To so Turm (1966 *m*), Breitkofl (1990 *m*), Ranftkofl (1891 *m*), Gesperter Kofl (1884 *m*) in Schöneck (1843 *m*).

Mittagskogel je od vzhodne Mangrtske strani prav lahko pristopen, niso od tam težke ostale našete gore. Malo pristopne so vse iz Remšendola. Na to stran zakriva Schöneck skoraj enako visoko Platachspitz, pred Gespertern Kofl pa stoji Brentachspitz. Ta bi se slovensko zvala Požgana Gora. Ime kaže na to, da so v Alpah pastirji požigali gozdove, ali so že bili Slovenci, Furlani ali Nemci. (Prim. Seicheit, Seichions, Požganje itd.). Vzporedno s Turnom proti Remšendolu je Schönpf (1868 *m*).

Vse te gore so le torišče lovcev in divjih koz. Ovčjo in kozjo pašo so povečem že davno opustili. Kolikor je še paše, vsa se drži levega pobočja Remšendola, ki je položnejše. Remšendol ima dva pritoka od leve strani: pod Tamarjem Torrerbach, nižje doli Schoberbach. V Torrerbach se izliva Gamsental. Torrerbach prihaja iz Krnice, ki leži med Rušo, Gamsspitz (1922 *m*) in Grosser Schober (1845 *m*). Da so tod pasli le slovenski pastirji, kaže ime Krnica, za katero tudi Nemci nimajo drugega imena¹. V Torrerbach se izliva Gamsov Dol. Iz tega pod Bucherspitze okoli do Tamarja gredo z bukovjem obrasle police In der Buchach (slovenski pastirji so to prekrstili v Poheh), in »In der Kletza«. Pripasli so po starem čez Stožje doli.

Lep samotni gorski kot je Gamsov Dol. Iz njega je prehod na Loško stran čez Škrbino Belega Potoka. Nemci pravijo škrbini »Durchs Schlücht!«, umljivo pa je tudi Gamstalscharte. Karakteristični sta ozki zeleni polici, ki obideta ves vrh 1922 *m* na severu od ravno imenovane škrbine kakor dva pasa okoli in okoli, skoraj ravno sredi severne stene pa do pod Stožje. Spodnja teh polic je prehodna okoli in okoli, dasi gre ves čas nad strmimi lovti (Abstürze). To polico imenujejo Slovenci Gamsovo Polico, Nemci pa Gamsstelle. Ložani ne poznajo za vrh drugega imena nego Ruša; nemška vodnika sta mi pa oba potrdila, da je nemško ime Gamsspitz med Nemci splošno v navadi. Torej ga je imenoval prof. Gstirner prav. Tako je tudi Bucherspitz le nemško ime. Za vrh 2122 *m*, ki se

¹ Torrerbach razlagajo Nesseltalci od skrajšanega ženskega imena Tora = Dorotea. To bábišče je baje pred 100 leti tod iskalo zlato rudo in po njej je ostalo ime. Prav bode pač Törlerbach, t. j. Vraški potok, ker so pred Nemci tod imeli last in pašo Koroški Slovenci iz Vrat, s katerimi so novonaseljenci imeli tudi pravde, dokler jih niso izpodrinili. To prvotno ime pa je pozabljeno.

slovensko imenuje Skala, je nemški Kor- recte Karspitze; tako sta ga imenovala oba moja spremljevalca soglasno. Domačini pastirji ga imenujejo tudi Aiblspitz. Nemški lovci pa dejanski rabijo za vrh 2122 *m* tudi Grosse Bucherspitze, za prehodno škrbino na desno ob vrhu Bucherscharte in grapo na jug na Loškem pa Buchergraben. Te imeni sta novejši in v rabi med lovci, dočim jih Nesseltalci in Ložani ne poznajo.

Na levo zadnjega kota Remšendola je žagasti greben Malih Špic od 2144—2071 *m*, katere Nemci imenujejo Grünspitzen, od lepe zelenice »Die Grün« na severni strani. Ime Karspitze je od krnice, ki je pod vrhom 2122 *m* in pod Bucherspitze v smeri proti 1195 *m* Im Boden. Prof. Gstirner je torej imena dobil od lovcev, dasi mu je bilo znano imenovanje Karspitze, kajti zatrjuje, da to ime sicer obstoja, da pa med Nemci samimi ni več v navadi, kar ni res. Levi breg Remšendola vrhuje v Grosser Schober in Fünfspitzu, ki odpada proti severu v gozdnati Aiblkopf (1744 *m*). Pobočje pod Aiblkopfum se imenuje »Im Mochlaner«. Domači Nemci imena ne znajo tolmačiti. Tako tudi ne imena »In der Kletza«, oboje bo pač slovenskega izvira.

V kotu Gamsovega Dola naju je Schmolnitzer zapustil, ker je tožil, da ga nadleguje omotica. Krenila sva jo torej izpod škrbine sama na levo po precej dobro hodni gruščasti gredi, ki preide v drniče in na greben, ki veže Bucherspitze z glavnim lancem. Greben je porasel z ruševjem, zato se imenuje Zottenkopf. Odpada na vzhod skoraj navpično v krnico Kor, tako da je kamen, ki sem ga zalučil z vrha, padel kakih 400—500 *m* globoko naravnost na dno. Od doma do tu sva hodila z Eichletterjem brez jela in odlastka do 9. ure 50 minut.

Na Zottenkopfu sva sedla in si ogledala Bucherspitze. Eichletter je kar naravnost izjavil, da se ne upa nanj. Nad Zottenkopfum je štrlela ozka gola bela rezasta stena. Eichletter je priznaval, da ni bil nikdar še gori in je jel trditi, da se sploh gori ne pride, posebno pa ne brez vrvi in derez. Tudi meni je bilo žal, da sem pustil opravo doma, imel pa sem s seboj kakor vedno, kadar grem na daljše ture, plezalke in 20 *m* konopnenca, ki mi ima služiti za vsako silo. Vložim ga na dno nahrbtnika, tehta le pol *kg* pičlo in je iz dobre konopnene preje tako skrbno spleten, da nosi precej sigurno cel kvintal. Eichletterju ga nisem niti pokazal.

Smeje sem ga pozval, da se najprej dobro odpočijva in okrepčajva. Dan je bil krasen in pogled na divjo lepo okolico me je prav pobodril in razveselil. Zajutrak je dejanski na Eichletterja

imel ugoden vpliv, in ko sem mu razlagal, kako bi preplezala divjo zadnjo čer Bucherspitz, jel mi je že skoraj verjeti. Pregovoril sem ga končno, da sva sezula okovanke ter sklenila, da greva po robu naprej, dokler sploh pojde, če ne, se pa vrneva nazaj. Poskušala sva previdno. Bližje ko sva prihajala v živo skalo, bolj sva se razbodрила in šaleč se sva preplezala stopnjo za stopnjo ter končno po ozkem razporku zadnje čeri, ki pa je dajala gotove stope in prijeme, priplezala na vrh.

Tam sva našla sledove prejšnjih turistov in v skali zabiti kavelj, na katerem je še visel kos vrvi. Na vrhu se nisva dosti mudila; le nekoliko minut sem si ogledal Remšendol pod seboj in pred njim na levo široko razporežen Trbiž. S Trbiškega kolodvorā se Bucherspitz vidi kakor nepristopna, lepa špičasta piramida, pravi Matterhorn v malem. Plezala sva vsega pičle pol ure gori in 20 minut nazaj. Na Zottenkopfu sva se le preobula ter veselo razporežena odrinila ob 11. uri 35 minut po stari poti nazaj pod škrbino Belega Potoka.

V globokem žlamborju škrbine sva stala ravno o poldne. Iz nje gori je na desno zaviti po dobro vidni ovčji stezi, izprva precej položni, potem pa strmejše na vrh okoli Velike in čez par raztrganih grap okoli Male Ruše do sedla vrh Drendoliča, to je doliča, ki prihaja iznad Mangrtske sirarne na sedlo Čez Stožje do 1733 m, kjer se steza iz Drendoliča pridruži. Ta prehod je imenoval prof. Gstirner Vršičsattel docela brez potrebe, ker Ložani govore: grem čez Stožje, Nesseltalci pa: über den Toschasattel, kar je očitno izkvarjenka iz prvega. Na sedlo sva stopila ob 1. uri 25 minut ter kakih 20 minut posedala. Tu sva se ločila.

Eichletter je krenil po Krnici doli v Remšendol in domu. On je izboren vodnik, ne prav izšolan, pač pa krepak, vztrajen, prožen, zmeren in vljuden. Posebno ga je veselilo, da je zmagal težko Bucherspitz brez vrvi in priprav, v prostem plezanju. Jaz sem krenil pod Vršičem (1914 m) in Škrbinico (1823 m) proti Vraški Planini in v Rabelj. Nesseltalci imenujejo Vršič Konfinspitz, ker stoji na meji Belopeške, Loške in Rabeljske občine. V Planinico sem prišel ob dveh ter bil v Rablju zlahka ob 3. uri popoldne, kjer sem se po stari navadi nastanil pri Scheidenbergerju. (Dalje prih.)

Na Kozják (Štajersko).

Brunon Rotter.

eravno so na predvečer dne 27. julija t. l. grozeči oblaki kazali na bližajoči se dež in so okrog 8. ure zvečer že naletavale debele kaplje, sem bil, poznavajoč svoj barometer, trdno prepričan, da imam pričakovati najlepše jutro. In nisem se motil.

Ob 6. uri zjutraj me odpelje vlak na Koroško stran; na postajici Fala iztopim in se podam na Kozják (Posruck).

Prijazna brodarica me pripelje na drugo stran deroče Drave; vsled hudourja, ki je vladalo ves teden, je bila reka temnorumena in se je jezno zaletavala ob čoln. Izstopivši jo krenem proti državni cesti. Med potom občudujem gradnjo elektrarne; le žal, da je radi nje izginil lepi senčni gozdič, tako da se nudi očesu žalostna opustošena plan. Pot ob državni cesti pa je dokaj romantična, dasi se vleče.

Skoraj dospem do takoimenovane Šturmове Grabe; vsled obilega deževja je bilo vodovje jako naraslo in videl sem povsod sledove njegovega delovanja. Nastalo je pa tudi več lepih slapičev in živih skakalcev. Seveda mi je voda tudi večkrat zapirala pot; moral sem skakati čez njo ali pa si iskati prehoda skozi gozd.

Na marsikaterem mestu je bilo mnogo drv in drevja nanešenega in je bilo povzročene druge škode.

Šturmova Graba je v vsakem oziru jako romantična; škoda, da jo le malo turistov obiskuje.

Počasi se dviga pot naprej. Konečno zagledam pred seboj cerkvico Sv. Duha na Ostrem Vrh (907 m), ki gleda ponosno v dolino in je še sedaj obdana z visokim zidom. Vasica sicer ni velika, a ima lepo šolsko poslopje in čedno zgrajene hiše.

Razgled je jako obširen. Takorekoč pod nogami je lep trg Lučane (Leutschach), od koder prihaja k Sv. Duhu pošta. Sami lepi kraji se vrstijo pred teboj. Velike vasi in trgi z velikimi hišami pričajo, da bivajo tukaj premožni ljudje. Svet je valovit in ima značaj Slovenskih Goric. Proti severu se izgubi v Lipniško in Graško Polje. Ni treba niti posebno čistega zraka, pa vidiš pred seboj Štajersko metropolo. — Na severoizhodni strani — torej pri Lučanah — se ti kažejo same vinske gorice in te se vrste daleč tja proti Št. Ilju in Mariboru, kjer je začetek pravih Slovenskih Goric.

Proti severozahodu vidiš kraje Ivnice in Lonča, v ozadju pa močno Golico (Koralpe), vremenskega preroka Kozjačanom in Pohorcem.

V teh lepih rodovitnih krajih se koplje zdavna grob našemu rodu. Mnogokje je že izkopan in zasut; drugod se še ni zasadila lopata; zemlja je trda!

Mogočno se razprostira pred teboj na južni strani zeleno Pohorje. Velikanski temni gozdovi pokrivajo ta lep kos naše domovine. Vsak posamezni vrh lahko ločiš od Velike Kope do Žigertovega Vrha in še dalje proti Sv. Bolfenku.

Po kratkem odmoru se napotimo naprej.

Pot nas pelje najpreje skozi senčnat gozd; dobrodošel nam je bil njegov hlad, ker je sonce precej hudo pripekalo. Nisem bil oddaljen še uro hoda od Sv. Duha, ko se obzorje stemni in vlije se besna ploha. K sreči sem mogel ob robu gozda vedriti. Ploha se je kmalu izlila in zopet me je pogledalo sonce izza oblakov.

Odrinem po sedaj še slabšem potu; potoki so bili vsi izstopili in se še niso povrnili v staro strugo. Treba je bilo hoditi ali visoko skozi gozd ali pa skozi vodo — prijeten užitek!

Konečno dospem do prvega Žleberških ribnikov. Že od daleč sem čul šumenje vodovja. Ko zavijem pri kmetiji proti ribniku, mi zapira peneča se voda, ki je bobnela iz njega, pot in moral sem napraviti večji ovinek, da dospem do drugega ribnika, ki je ležal povsem mirno. Istotako tretji in četrti. Edino blato in omehčana zemlja ter velike mlake so kazale na prošlo neurje. — Za ribniki se nahajajo v gozdu razvaline Žleberškega gradu, ki so pa skrite v gozdu; do njih vede nezaznamovana steza.

Pot se vije potem popolnoma enolično skozi gozdove in dalje po senožetih naprej, dokler ne dospem v vasico Sv. Križ (582 m). To je prijazno selo, z dokaj nemškimi licem. Saj so pa tudi posetniki teh krajev izvečine, do $(\frac{4}{5})$ Nemci. In mi? Po vsod drugod dobiš Slovence, samo na Pohorju in na Kozjaku jih ne srečaš. Kmetje te pogledajo kar začudeno, če jih kdo slovenski nagovori!

In vedno dalje me vodi pot, ki je dobro zaznamovana in nudi krasen pogled na Zgornjo Sv. Kungoto. V približno eni uri dospem k Sv. Urbanu (595 m), kjer sem se v gostilni gospoda Hauptmana malo pokrepčal, da zberem moči za povratek v Maribor. Sem sem dospel ob 9. uri zvečer.

Jako lepa je tudi partija iz Selnice k Sv. Duhu in skozi Šturmovo Grabo v Št. Lovrenc.

Planinci bližnjiki! Zanimajte se bolj za najbližje vršace in priredite kak skupni izlet, pa tako, da aranžer ne bode primoran partijo delati sam, kakor je to sedaj žalibog v navadi.

C. kr. šolski svetnik, prof. Janez Koprivnik.

(S sliko.)

Spisal prof. Fr. Jerovšek.

I.

Priznavati zasluge, terja pravičnost. Ali ne samo pravično, tudi koristno je tako ravnanje, pravično na dve strani. Priznavanje zaslug zbuja človeku, ki se je nesebično trudil za pospeševanje občnega blagora, veselje, ki mu jači sile in krepí voljo na še težavnejše delo. Mimo tega neposrednega uspeha pa porodi priznavanje zaslug še posrednega, ker pripravi na delo za napredek marsikoga, ki je že davno čutil v sebi nekaj zmožnosti za tako delo, a se ni upal poprijeti se ga, ker ga je plašila misel, kaj poreče svet.

Pri nas Slovencih, ki nas je tako pičlo število, sodi uvaževati to dejstvo še bolj ko pri velikih narodih. Pri teh zaleže malo, ali se udeleži dela za napredek vsak, kdor čuti kaj zmožnosti in volje; kajti če dela ne opravi ta, ga opravi kdo drugi. Pri nas pa se potrebno delo sploh ne opravi, če plašijo pikre ocene ali nezasluženo preziranje tisto neznatno število delavcev, ki bi moglo in hotelo žrtvovati svoje moči občni blaginji.

Nihče ne bo terjal priznanja za delo, ki priznanja ne zasluži; ali tisto delo, ki koristi kakorkoli, se ne preziraj! Ne samo veliki uspehi, tudi majhni so činitelji napredka in mnogokrat bi se oni ne dosegli brez teh. Parna sila je na prvi pogled nekaj neznatnega; ali, kako uspešno je povzdignil napredek mož, ki je razkril to silo in spravil v tir nje izkoriščanje — tega ni treba naglašati.

Vsak človek ne more biti narodu vodnik, vsak pa lahko sodeluje pri vodstvu in pomaga, da celota napreduje. V zapletenem stroju niso potrebna le kolesa in vzvodi: tudi neznatni vijaki so za uspeh tako važni, da bi ga brez njih sploh ne bilo.

II.

S tega stališča nas bodo razumeli naši bralci, da hočemo postaviti na tem mestu spomenik možu, ki za planinstvo v ožjem zmislu nima tolikega pomena kakor marsikateri drugi izmed naših članov. Bil pa je po pokolenju, značaju in nastopu prav planinec in vse njegovo delovanje je segalo v ono smer, ki je glavna in vrhnja svrha planinstva: k spoznavanju prirode. —

Na južnem pobočju Pohorske planine stoji, kaki dve uri hoda od Konjiškega trga proti severozapadu, 748 *m* nad morsko gladino cerkev Sv. Jungerte, od koder se odpira širen razgled po Dravinjski dolini. Na ravninici za cerkvijo so razpeljane lesene hišice domače in sosedne vasi, da tujec ne more vedeti, kje se neha Sv. Jungerta in kje se začnejo Gorenje, rodna vas našega Koprivnika.

Hiša Blažičevih, ki so bili imoviti ljudje, stoji v Gorenjah na griču ali rtiču, ki moli iz pobočja proti jugu.

Leta 1849. se je porodil dne 4. grudna tedanjemu posestniku na Blažičevem, Andreju Koprivniku, deček, ki so mu pri krstu dali ime Janez. Na kvatrno sredo po njegovem rojstvu so pogorele Gorenje, ki so tedaj šteje osem kmetij, do tal in Janez se je moral preseliti z materjo v hudi zimi v revno kočo, kakršnih imajo premožni Pohorci po več, da morajo kam spravljati delavce pod streho. Ko je minila trda zima in so Blažičevi postavili na pogorišču novo, seveda

zopet leseno hišo in jo pokrili, je pridrl tako silen jug, da je vrgel z nanovo postavljene hiše streho s podstrešjem vred.*) Novega truda je bilo treba, prej ko se je mogel povrniti naš Janez na dom, ki mu ni bil, kakor je pokazala bodočnost, namenjen v stalno bivališče.

Svoja otroška leta je prebil mladi Koprivnik, kakor jih pač prebijejo otroci Pohorskih kmetov. Stradati mu na domu ni bilo treba, ali paša po gozdih in na planini mu je prizadela mnogo sitnob. Posebno neprijetno mu je bilo, da pastir niti po nedeljah in o praznikih, ko uživa ves svet svobodo, ne more sneti svojega jarma.

Redne šole tedaj pri Sv. Jungerti še niso imeli, v bližnjo šolo pa, ki je bila v Konjicah, je bilo dve uri hoda. Iz ljubezni do mladeži so poučevali tedanji kaplani pri Sv. Jungerti otroke z veliko požrtvovalnostjo v šoli za silo. Izmed teh mož je bil rajnkemu v posebno hvaležnem spominu goreči rodoljub Janez Modic, ki je pozneje župnikoval na Tinju, nazadnje pa na Prihovi. Počasi pa se je menda dečkovemu očetu začelo dozdevati, da tako površen pouk dečka ne more izobraziti; zato ga je pošiljal l. 1865. in 1866. v Konjice, kjer je tedaj učiteljeval Janez Babler, trd Nemec iz južnega Češkega, ki pa je vendar bil prijatelj mladine, ne manj slovenske ko nemške.

Med tem pa so se razmere v domači hiši temeljito izpremenile: našemu Janezu sta pomrla oče in mati, posestvo je prevzela starejša sestra, v hišo je prišel tuj gospodar, ki z domačimi otroki ni ravnal milo. Zato so dečki gledali, da pridejo iz hiše.

Sledeča štiri leta najdemo J. Koprivnika v Celju. Na c. kr. okrožni glavni šoli je stopil v tretji razred, ki ga je tedaj vodil Franc Fassl, jako vesten učitelj, ki ga je štel Koprivnik med svoje velike dobrotnike, dasi je drugodi dobro znana njegova neprimerna strogost. Čeprav je deček bil hodil že dve leti v nemško šolo v Konjicah, nemščine še nikakor ni znal. Zato se mu je iz začetka v Celju godilo zelo slabo. Tedaj je bila po šolah še palica edino zdravilo proti nemarnosti, porednosti in tudi proti nevednosti. Tudi našemu Janezu je pela, dasi je ni zaslužil, ker je bil le neveden. Ali mlademu Pohorcu se je polagoma začel tajati led nevednosti, učiteljeva ljubezen je zasijala zapuščenemu dečku, ki je zdaj moral stradati, dasi je bil iz imovite hiše.

Prebivši četrti razred, je prestopil v tedanjo nesamostalno spodnjo realko, ki je obsegala dva letnika. Svojih učiteljev na tem zavodu,

*) Gl. zgoraj str. 158. — Uredn.

ki so bili J. Škerta, Dirmhirn in Zangger, se je spominjal Koprivnik z veliko hvaležnostjo. Vse te šole je prebil z odličnim uspehom.

L. 1869.—1873. se je šolal Koprivnik na c. kr. učiteljišču v Mariboru, kjer je položil zrelostni izpit 26. jul. 1873. Poleg drugih učiteljev, ki so mladeniču na tem zavodu bistrili razum in blažili srce, se je Koprivnik posebno rad spominjal ravnatelja Elschniga in profesorjev Robiča, Dominkuša, Müllerja in vadniškega učitelja Miklosicha, brata slavnoznanega slavista na Dunajskem vseučilišču.

Na videz je bilo zdaj za Koprivnika šolanje pri kraju, v resnici pa je šolanje le izpremenilo lice: odslej je hodil v tisto šolo, kjer učiteljuje dejansko življenje. Naukov si je nabral mladenič Koprivnik z neumorno marljivostjo, ali kako je prekovati te nauke v zlato omike in prosvete pred otroki, to je bilo treba šele preizkusiti. Pri tem delu najdemo Koprivnika od 1. avgusta 1873. do 1. novembra 1873. kot učitelja na deželni vinarski in sadjerejski šoli v Mariboru, od 1. novembra 1873. do konca septembra l. 1874. kot nadomestnega učitelja na ljudski šoli v Studenicah. Odtodi se je preselil v Maribor, kjer je služil kot podučitelj na l. mestni deški šoli od 1. oktobra 1874. do 20. novembra l. 1875. Med tem si je dobil izpričevalo usposobljenosti za ljudske šole 15. oktobra 1875. v Gradcu s tako sijajnim uspehom, da se mu je podelila služba začasnega podučitelja na c. kr. vadnici v Mariboru. To je opravljal do 1. svečana l. 1877. tako marljivo in spretno, da se mu je izpremenila iz začasne v stalno. Opravljal jo je od 1. svečana 1877. do 1. prosinca l. 1881.

(Konec prihodnjič.)

Slovstvo.

Rudolf Badiura: »Na Triglav«, v kraljestvo zlatorogov! (Kažipot na Triglav.). V Ljubljani 1913. Založil Hinko Badiura.

Tako smo vendar enkrat dobili slovenski kažipot na Triglav, dočim ga Nemci že davno imajo! Da je spisan strokovnjaški in v vsakem oziru na podlagi lastnih, dobro kaljenih izkušenj, za to jamči ime sestavljatelja, veščaka Badiure. Da ta lična, 108 strani obsegajoča, solidno in ukusno opremljena knjižica zadošča vsem željam in potrebam Triglavskih potnikov, to smemo pripoznati v vsem obsegu; zato priporočamo knjigo vsakomur, ki hodi na Triglav ali se sploh zanima zanj. —

Mogli bi s to občno in zaslužno pohvalo zaključiti svoje oznanilo knjige; a ker je in bo za vse čase Triglav stal v središču našega planinskega zanimanja in je vsled tega o njem poročati v najvzorneji obliki ter s kolikor mogoče nepreporno vsebino, bomo knjigo v interesu stvari in v morebitno korist bodočih natisov nekoliko natančneje presodili, ne da bi s svojimi opazkami hoteli manjšati ali zmanjšati njeno vrednost.

Naslov knjigi je predolg, prekričeč; zadostovalo bi: »Na Triglav« ali »Kažipot na Triglav«. — Prvi odstavek »Predgovora« sestoji iz zelo zverženih stavkov; v treh vrsticah bi se dalo isto in lepše povedati. Dokaj čudno se glasi, ako se imenuje Triglav »najslovitejši kôl naše grude«! »Gruda« pomeni vse kaj drugega, vrhutega nima — kotov in Triglav se niti v najradikalnejši poeziji ne more imenovati »kôl« itd. Z ozirom na tako dikcijo smo skeptični napram pisateljevi trditvi, da se je moral izražati »na tesno«. — Sicer je v naših očeh baš to njena posebna prednost, da se v strokovnem delu pisatelj ni izražal preveč na kratko; tu je pisatelj v svojem elementu; pri splošnostih pa postaja prisiljeno o'epotičen.

Prav tako neprimerno gostobeseden je »Uvod«; v celih 13 vrstah pripoveduje pisatelj o tem, kar ni njegov namen. Ne bilo bi pa treba kaj več prostora, ko bi bil rajši to res povedal, česar, kakor pravi — noče povedati. N. pr. »kaj in kje je Triglav« — torej nekaj geografije — to bi bilo celo zelo potrebno povedati (dasi ne »na široko razlagati«) i »sinovom Triglava«, ki baš takih temeljnih resnic ne vedo. — K str. 9: Govori se o 12 pristopih, ki nas privedejo na Triglav; ker pa se, kakor izvemo pozneje, tudi veletura čez Triglavske steno šteje med teh 12 pristopov, potem moramo reči, da bi bilo pristopov na Triglav nebroj! Od koderkoli izpod Triglavskega vznožja! — Sploh pa bi bilo treba natančno ločiti pota do Triglavoega masiva (ne le do Kredarice!) in pota od tod na vrh. Med pota, pri katerih ni »treba tvegati dragocenega svojega samskega ali rodbinskega življenja« (kakor se knjiga izraža) pa ni šteti le pot skozi Krmo in Voje, ampak tudi čez Pokljuko, Konjščico, tudi čez Kot; sicer pa je knjigi v polnem obsegu pritrditi, da je vsaka klasifikacija potov z ozirom na njih »nevarnost« subjektivna.

Odstavek »Prvi turisti na Triglavu« je prav dobrodošel; dobro pa bi bilo ga izpopolniti s kratkim pogledom sedanjega odkritja Triglava, t. j. s hronološkim pregledom nastanka potov, stavb, zavetišč, prometnih sredstev itd. Odstavek, kakor je, je nekako brez zveze s celotno vsebino. — Naposled: ako se kak spis citira, mora se citirati natančno (leto, letnik, stran). Naveden tudi ni glavni vir, iz katerega so črpali skoraj vsi: to je »Costa, Reiseerinnerungen«.

K str. 14: Pri železniških izhodiščih bi bilo potrebno navesti pota, ki izhajajo od njih, pri Bledu (oz. Lescah) n. pr. le Pokljuka. — K str. 16: Med »poti« na Triglav stoji tudi »pot« čez severno Triglavske steno. Ker to ni nikaka pot, bi se k večjemu moglo kot opomba omeniti, da se je ta stena že preplezala, a da je tudi že zahtevala smrtnih žrtev. — K str. 21: Pot čez Prag na Kredarico vendar ne pelje mimo Deschmannhausa! — Str. 27: Znani greben nad Deschmannhausom se ne imenuje Rž, ampak Rež (Die Schneide!) — Str. 30: Pri Klinu (počivališče) bi se mogel omeniti izborni ondodni studenec.

Da se omenjajo tudi zimske ture (str. 32), se nam zdi umestno, osobito, ker jih nasvetuje pisatelj dovolj previdno, zaslužna je tudi zbirka vseh planinskih zavetišč, s potrebnimi podatki. (Na str. 99, Staničevo Zavetišče, je tiskovna pomota: 1808 m, namesto 2808 m). — Z navedbo vodnikov, tarifov itd. se končuje knjižica.

Dodejanih ji je 27 fotografičnih posnetkov, nekaj že znanih, izvečine novih. Izvirnike so s priznano spretnostjo oskrbeli B. Brinšek, J. Kunaver in pisatelj sam. Z ozirom na mali format knjižice so seveda tudi slike dobile majhno, včasih majčkeno obliko; vendar so v celoti ostre in so tudi v natisu

dobro uspele. Jezeri Bohinjsko in Blejsko ne prideta prav do veljave; prvo je motno, drugo ima premajhno obliko in ni posneto od hvaležne strani; tudi vrh Triglava (str. 84.) se ni posrečil. Zelo pogrešamo nadpisov nad pokrajinskimi objekti, kakor so običajni v našem listu. — Namesto in v izpopolnilo slik bi bilo priporočljivo prinesiti z raznih postojank tudi enostavne obrise gora v obzorju.

Knjiga prinaša nadalje: Pregled Triglavskih potov z ozirom na medsebojno razdaljo postojank, obris potov v okolišu »Za Planjo« in zemljevid izhodišč v okrožju Triglava. Pri prvih dveh geografska situacija ni prav jasna, tretji bo dobro služil. — V knjižico vložen je večji zemljevid Triglavskega obližja. Zemljevid, v treh barvah, je zelo spretno sestavljen in jako dober. Le imena so pisana s prevelikimi črkami; »Baumbachhütte« je pač le pomotoma pisano z modro barvo. Nad Srednjo Vasjo pomeni beseda »Ši« najbrž, da je tu dober teren za ski; knjiga vsaj to omenja na str. 57. Knjiga rabi sploh le besedo ski; g. pisatelj pa je morda pri gotovi priliki preudarjal, ali bi ne kazalo, odločiti se za izreko ši, ki je jezikovno pravzaprav pravilna. Pri tej priliki bodi povedano, da smo mi za obliko ski, ki je že udomačena; ši rabijo tudi pri Nemcih le bolj pedanti.

Kar se tiče pisave lastnih imen, je le toliko razvidno, da se g. pisatelj ne drži oficialnega načina S. P. D., oziroma Planinskega Vestnika; po katerem nečelu se hoče ravnati, ni razvidno, ker vlada velika zmešnjava. Res so to bolj zunanosti in planincu kot takemu bo vseeno, je li priplezal na Suhi Plaz ali na Suhi plaz — da je le na vrhu — vendar pa nenačelnost moti temeljitega turista, ki je morda obenem nekaj geografa. Zato knjigi ni v prid, da čitamo na str. 10. Triglavski vrh, na prihodnji strani pa. »triglavski pot«, vedno »Severna triglavska stena«, »Sedmera triglavska jezera, Kranjska gora; pa: Bohinjska Bistrica; Za Planjo (69, 73), Za Rušo (69), Pod Steno (72, 74), pa: »Na vrhu« (29, neko razpotje); »Vintgarjev Šum (57), Gornji Tolstec (43), Spodnja Vrtača, Velika Pišenca, pa: Velo polje (33), Rudno polje (60), Veliki dražki (!) vrh; ali: »Pot na Križke pode (71), »Pot mimo Sedmerih triglavskih jezer (87), a na str. 89: »Dolina sedmerih triglavskih jezer itd. itd. —

O knjigi, ki je tekom precej let zopet nov res turističen literarni pojav, smo poročali natančneje, ker vpričo svoje pomembnosti to tudi zasluži. — Priporočamo jo še enkrat.

Jos. Tominšek.

Naše slike.

a) Črno Jezero nad Komarčo. — Od naše nove postojanke, »Hotela Zlatoroga« ob Bohinjskem Jezeru, bomo imeli celo vrsto planinskih izletov, ki so jih slovenski planinci dosedaj le malo poznali. Med najbolj zanimive ture bo prištevati poset Doline Sedmerih Jezer, ki je skrita visoko nad Bohinjskim Jezerom sredi širnega pogorja. Prvi del pristopa je pač neprijeten, ker je preplezati na pogled navpično, nad 300 m visoko steno Komarčo. Vrh stene pridemo v krasne gozdove in koj nato do prvega Triglavskega Jezera — »Črnega Jezera«, ki leži v višini 1340 m pod stenami Studora (1781 m) in ima zelo zanimivo planinsko okolico. Današnja slika nam kaže severni del tega jezera, ki je obdan na zapadni strani s pragozdovjem, na vzhodni strani pa se vidijo odlomki Studora; v sredi se vidi prehod navzgor po Dolini Sedmerih Jezer.

b) Križka stena. Ako potujemo od Kranjske Gore skozi Veliko Pišnico in potem skozi skalnato Krnico v gorski kot med Razorom in skupino Škrlatic, prispemo konečno v višini nad 1900 m pod široko steno, ki spaja obojestransko pogorje. To je Križka Stena; tukaj je prelaz iz Krnice proti Vratom, oziroma proti Trenti, in tik nad steno je vrh Križa (2410 m). Nad to steno nameravamo postaviti novo Križko Kočo. Pogled na Križko Steno iz Krnice je presenetljiv. Nad 200 m visoka stena, razrušena in razrita po obilnih žlebih, se dviguje kar navpično nad nami in prehod je videti skoro nemogoč. Seveda najde človek tudi v najtežavnejših skalah pristop in sedaj je preko Križke Štene nadelana precej dobro zavarovana pot. Na današnji sliki, ki je napravljena po posnetku pokojnega profesorja dr. Cerka, vidimo zgornji del stene; pogled na grozne strmine nam pač nekoliko posvedoči težave, ki se imamo z njimi boriti. T.

Obzor.

III. veliki planinski ples v Trstu, ki se bode vršil dne 31. januarja 1914. v Trstu, zbuja po predpripravah, ki se že kaj marljivo in požrtvovalno vrše, zanimanje ne le v Trstu in okolici, temveč tudi po vseh bližnjih sosednjih krajih. Reklamni, dekoracijski in gospodarski odsek so pridno na delu; v kratkem se sestane tudi damski odbor, da prevzame del priprave za to veliko narodno prireditev. Ker bode ves čisti dobiček tega planinskega plesa namenjen za zgradbo nove planinske koče S. P. D. vrh Črne Prsti, smo si v svesti, da gotovo ne bode planinca, ki bi si ne že sedaj začrtal poti tako, da ga bode pripeljala dne 31. januarja na III. veliki planinski ples v Trst.

Ruška Koča na Pohorju izkazuje s 13. oktobrom za to leto 1990 posetnikov.

K nesreči na Skuti (glej Planinski Vestnik št. 8.) je še poročati, da je vodil g. dr. Čermák reševalno ekspedicijo, ki jo je poslala Češka podružnica; udeležili so se je: vodnika Ošip in Krč ter dva delavca iz Češke Koče (brat in sin vodnika Ošipa.) Vsi so jako dobro vršili svojo nalogo in brez njihove pomoči bi bilo prav težko, truplo ponesrečenega dijaka Petriča tako hitro poiskati in spraviti v dolino. — Milo se je vsakomur storilo, kako so izkazali Čehi zadnjo čast ponesrečenemu planincu: pogreba na Jezerskem se je udeležila vsa češka planinska družba; češke gospe in gospodične so poiskale iz vseh kotov Jezerskih planin prestrega planinskega cvetja, da bi ž njim ovenčale ponesrečenca ter rakev, in vsi so s sočutjem spremili nesrečno žrtev planin na zadnji žalostni poti. Hvala jim!

Društveni vestnik.

Poset planinskih koč izven sezone. — Zatvorjene so sedaj vse koče Slovenskega Planinskega Društva in društvo sploh ne dovoli vstopa v hotel Zlatorog ob Bohinjskem jezeru in v Aljažev Dom v Vratih. V Vratih pa je turistom na razpolago stara Aljaževa Koča, ki je tudi popravljena in nudi skromno prenočišče. Druge planinske koče so turistom tudi čez zimo pristopne. Ključji se dobijo:

za **Aljaževo Kočo** v Vratih: in za **Triglavski Dom** na Kredarici: pri Janezu Klinarju, p. d. Požgancu v Mojstrani;

za **Kadilnikovo Kočo** pri gostilničarju Šteferinu, p. d. Kopišarju na Planini;

za **Orožnovo Kočo** na Črni Prsti: v hotelu Markež v Boh. Bistrici;

za **Kamniško Kočo** in za **Kočo na Veliki Planini**: pri Prelesniku, p. d. Korlnu v Stahovici.

Poset planinskih koč pa je izven sezone dovoljen samo v spremstvu hraniteljev ključev ali po njih odposlanih oseb ter društvenih vodnikov, ker mora prevzeti spremljevalca odgovornost za varnost turistov ter red v kočah. Brez spremstva poset koč ne more dovoliti, ker nas izkušnje učijo, kako hitro se spetijo v zimskem času nepričakovane nesreče, in ker turisti tudi v kočah potrebujejo pomoči za oskrbo ležišč in za kurjavo. Izjeme glede spremstva more dovoliti za vsak slučaj Osrednji Odbor.

S provijantom se morajo turisti sami založiti, **ker se v kočah čez zimo nobeden provijant več ne pušča.**

Koča v Kamniški Bistrici se oskrbuje tudi pozimi; oskrba je izročena gospodnji Erjavšekovi, ki stanuje 5 minut od koč v takozvani Uršičevi kmetiji. **Koča v Kamniški Bistrici je tudi čez zimo založena s provijantom in pijačo.**

Darila. — Osrednjemu Društvu: Slavna banka Slavija in slavna Kmetka posojilnica Ljubljanske okolice po 100 K; gg. dr. Fr. Eller in dr. Otomar Krajec po 20 K namesto venca na krsto umrlemu prijatelju in planinskemu tovarišu Alojziju Huthu; g. ing. Fran Pavlin, c. kr. stavbeni nadsvetnik 20 K mesto venca na krsto umrlega prijatelja dr. Josipa Kušarja; slavno Obrtno Pomožno Društvo 20 K; g. Anton Carli, c. kr. notar 10 K; slavno upravnništvo Slov. Naroda izročilo 10 K; neimenovan podčastnik več specialnih kart; Gössova pivovarna 4 sodčke piva za hotel Zlatorog. — Vsem cenjenim darovalcem prisrčna odborova zahvala!

Novi člani. — Osrednjega društva: g. R. Bežek, c. in kr. praporščak v Ljubljani.

Koroške podružnice: g. Gradišnik Lenart, inženir, Donawitz.

Savinjske podružnice: gg. Hojs Fr., železnični uradnik v Štoréh; Čmelek Vilim, kr. žup. šumarski nadzornik v Zagrebu; Farčnik Anton v Celju.

Šaleške podružnice: g. Hergouth Joža, učitelj, Šmartno o. P.

Trboveljske podružnice: g. Časl Franc, župnik, Šuligoj Andrej, podjetnik, veleposestnik i. t. d., oba v Trbovljah.

Vipavske podružnice: gg. Jager Mici, c. kr. poštna oficiantinja v Razdrtem; Milavec Jožica, c. kr. poštna oficiantinja, Poznik Vinko, c. kr. notar, oba v Senožečah; Pavlin Mirko, c. kr. davčni oficiant v Vipavi.

Vsebina: Janez Koprivnik: Pohorje. (Str. 181.). — Janko Miakar: Iz Zillertalskih Alp. (Str. 185.). — Dr. H. Tuma: Mangrtska skupina. (Str. 190.). — Bruno Rotter: Na Kozjak (Stajersko). (Str. 195.). — Fr. Jerovšek: C. kr. šolski svetnik, profesor Janez Koprivnik. (Str. 197.). — Slojstvo: Rudolf Badiura: „Na Triglav“. (Str. 200.). — Naše slike: Na prilogi: Črno Jezero nad Komarčo, Križka stena, v tekstu: prof. Janez Koprivnik (Str. 198.). — Obzor: III. veliki planinski ples v Trstu, Ruška kočna na Pohorju, K nesreči na Skuti. (Str. 203.). — Društveni vestnik: Poset planinskih koč izven sezone. (Str. 203.), Darila, Novi člani. (Str. 204.).

Odgovorni urednik **Svitoslav Breskvar** v Ljubljani. — Izdaja in zalaga „Slov. Plan. Društvo“.

Tisk J. Blasnikova naslednikov v Ljubljani.